

nek. [...] Apa, anya és a gyerekek kézen fogva vezetik / a vegetációt a mikroszkópok lencséje alá, / barmokat a vágóhídra.” (*A történetmondás kudarca*) Persze az sem mindegy, hogy kinek a mozgása felől látjuk a megjelenített világot, világrészletet. Hol az ember statikus, hol pedig az őt körülvevő világ. Az emberi mozdulatlanság megjelenítésével, valamint a változó tárgyakra irányított kimerevített figyelemmel az objektum nem humánléptékű idejét is beemeli a térbe. Ezzel pedig teljesen szétírja az egyes ember (egyén) felől belátható élettávlátát. „[N]ézem a fát – / hogy változik helyettem.” (*Az egyetlen évszak*) A világ itt elsősorban nem történeti, hanem szimultán. A kötet versei felmutatják az együttlétezés különböző alakzatait, de egyiket sem fogadják el végérvényesnek. Különösen izgalmasak azok a vershelyek, amikor a szemlélő és a szemlélt teljesen összeolvad, átveszik egymás tulajdonságait. „A felhőkben véresejtek tornyozódnak, / ereket vájnak a bomló földbe, / kavicsokat terelnek a bőr alá, / amíg őket nézed, érted vannak, / de megázni nem vagy hajlandó. Esernyőként / pillantasz földre, és a következő lélegzetvétel / boltívként lassítja a keringésedet.” (*A porrengés emlékműve*) Az *Ostrom* ezért is tudja nyelvében képviselni a víz fluiditásának erényeit, mert az alkotást mint mélyről előtörő, de folyamatában a rögzítés ellen küzdő nyelvi-képi állapotot ismeri el. Ehhez társul a kötet semleges hangját néhol megtörő melankolikus lírai magatartás, amely a jelenlétet rögtön már mint mulasztást is tudatosítja: „de a muzsika nem segített már a fertőzötteknek, / nem érték utol magukat, nem tudjuk kitáncolni / a pusztá messzeséget, halálosan elfáradtunk.” (*Táncpestis*)

Külön érdekes az az intenzív lüktetés, ahogyan a kötetben szereplő versek megteremtik az utolsó nagy vers, a *Rezsimváltások* megírásának hiteles pozícióját. Ezen az egy versen keresztül újra megszólal az egész kötet. Minden egyes alkotóelemén átvillan legalább két, de van, hogy több előző vers, sorozatfelvételnélként újra elénk mutogatva az addig olvasottakat. Kicsit olyan ennek a versnek a hatása, mint amikor hosszan nézzük a napot, és utána ott marad a sok apró nappötty a csukott szemhéj mögött. Az *Ostrom* nyomot hagy az olvasóban, az viszont kérdés számomra, hogy ennek a költői nyelvnek a folytatása meddig értelmezhető majd az egyszerűségben és ismétlődésben fellelhető művészi lehetőség kihasználásaként. (*Kalligram*)

PINTÉR VIKTÓRIA

A megfáradt világ

PETŐCZ ANDRÁS: *A MEGVÉNHEDT ISTEN*

A verseskötet ajánló szövege szerint a címben jelzett lény költői képként fogható föl, avagy a költő alteregója. Valóban, lehet ez is, az is, azzal a kiterjesztéssel, hogy sokak szerint valamennyi emberben ott van az isteni természet, hiszen az Isten a maga képére formálta az embert. Bár – ismervén a nem éppen tökéletes emberi minőségeket – ennek a fordítottjában is lehet némi igazság...

Mindenesetre Petőcz András legújabb verseiben is együtt van jelen a profán és a szakrális. Mint ahogy a hétköznapi és az egyetemesség is, ami irodalomban

általában szerencsés, ha így van. A Petőcz-féle közelítés nagyon emberi és nagyon költői. A megfáradt ember közelítése és talán istenvágya is ott munkál a művek háttérében. S ha arra gondolunk, hogy milyen a világ, indokolt a megvénhedt Úr képe is. Hogy is írja Vörösmarty az *Előszó*ban? „Elborzadott a zordon mű felett. / És bánatában ősz lett és öreg” Így kapcsolódik egymáshoz két évszázad, és eképp hasonlítható össze legnagyobb romantikus költőnknek és mai utódjának egy-egy gondolata. S ha már itt tartunk, jegyezzük meg: az ember „sárkányfogvevény”-jellege mit sem változott azóta... Ugyanakkor nem állíthatjuk, hogy Petőcz számára „nincsen remény”. A megvénhedtség vagy a megfáradtság ellenére sem.

Közelebről csak a középső, *Ott, a szomszéd*ban című ciklus tartozik szorosan véve ebbe a körbe, ám nem vitás, hogy a kötet egészét is átlengi az előzőekben ecsetelt szellemiség. Következetes és szép folytatásról is szólhatunk, ha ezt a kötetet összevetjük a 2010-es *Behatárolt tér*rel. Folyatódik a meditatív, tűnődő, töprengő versek sora. Szerepet játszik benne a múlt idő, a valóság vészjósló jelzései miatt érzett aggodalom, az értékörzés fontosságának hite. A kötetnyitó, még a ciklusokon kívüli, tehát többszörösen is kiemelt mű, a *Meditatív költemény* egyértelműen ezt sugallja. Záró versszaka: „Dobd ki a szépséget, engedd, hadd repüljön. / Vedd végre tudomásul, hogy nem mutatja meg önmagát, / vedd végre tudomásul, hogy nem simogatja meg arcodat, / és fogadd el a megváltoztathatatlant.” Többjelentésű szöveg, sok mindennel azonosítható: világválsággal, értékvesztéssel, emberi kapcsolat megromlásával stb. Bármelyikre is gondolunk, mindegyik mögött ott van a töprengő és elégikus hang, hangulat.

Az ember menekülni kénytelen a rossz világból, akár a vakság árán is – sugallja (*A vakság új változata*). Hozzátehetjük, hogy ugyan konkrét időben születnek ezek a verssorok, ám Petőcz András költőelődeihez hasonlóan reagál a történésekre, olyan költőelődökre, akik a mainál is szorongatottabb, tragikusabb viszonyok közepette éltek és írtak. Tették, ami tenniük kellett. S a költő ma is így van ezzel. Ma a korhangulathoz úgy kapcsolódik ez a líra, hogy a megfáradtságot állítja a középpontba. Persze föltehető a kérdés: Isten igazi világa e felfogás szerint nem is oly dicső? S az igazi hit sem jelenthet biztos vigaszt és kiutat? Nyitott kérdések ezek. Megfáradt országról, megfáradt versről olvashatunk. Talán Tóth Árpádnál találunk ehhez hasonló sorokat: „Megfáradtam, mondom, aludni készülök hideg és késői órán...” A meddő óra vigasztalansága. Ám arra aligha gondolhatunk, hogy alkotói válságról lenne szó Petőcznél. Megjelenik nála az „úton levés” állapota is, bár a cél meglehetősen bizonytalan. Vagy mégsem? Hiszen a *Látástól másnapra látásig* című versben ezt olvassuk: „A teljesség mi vagyunk, csak akarnunk kell azt.” Leccsupasztott, költői kifejezésekben szerényebben jelöl ki programot a költő. Intellektualitása vitathatatlan.

Szomorú országa sem előzmények nélküli. Olyanokra gondolhatunk, mint például a „majomországot” vagy a „feketeséget” hangoztató művek. A szomorúság itt mindent átitat: az egyén életét, az élet hiányait, a mindenséget. Ahogy Illyésnél a zsarnokság. Arra a versre egyébként találunk itt egy szép ráfelelést *Mondatok a szabadságról* címmel. A nagy elődéhez hasonló áradó versbeszéd ez, a címbe emelt fogalom mindenhatóságáról, és végül annak esetleges hiányáról, ami már nem is lehet más, mint „magad pusztulása”. Nagy ívű, emlékezetes alkotás ez!

Ilyen, hagyományosan szép részletekkel: „A szabadság ott van / a piros rózsában, / a kék nefelejcsben, / a megújulásban.” Természetesen elmerenghetünk a „szabadság” milyensége fölött, és közben gondolhatunk újra József Attila rendet szülő szabadságfogalmára is, vagy éppen a „szab” szótőre hasonlóképpen. Nyilvánvaló, hogy Petőczynél sem egymással kijátszható a szabadság és a rend. Akkor sem, ha ismerjük költőnk avantgárd kötődéseit. Abban is egy egészséges azonosulásnak lehetünk tanúi, és ebben alaposan eltér a hajdani kiáltványok (például a futuristák) erőszakkal fenyegető polgárpukkasztásától. Itt a leghumanistább értékrend szerint alkot a költő.

Van úgy, hogy egy mozdulatot énekel meg (*A mobiltelefon kikapcsolása*), bizonyítván, hogy bármilyen téma vagy jelenség alkalmas arra, hogy műteremtő tényező legyen. A feledhetetlen mozdulatról szól, amely átível az időn, és sajátos formában összehozható a szabadság-fogalommal is. És van ereje Weöres Sándor után, az ő emlékét az ajánlásban is megőrizve megírni újra *Az éjszaka csodáit*. Lényegében ellenpontozza Weöres remekművét, ráfelel, rárimel, idéz. Új köntösű tisztelgés is ez, tele humorral. A már korábban emlegetett istenes versek ciklusa az *Ott, a szomszédban*. Miként másutt, itt is ószövetségi idézet a mottó. (Itt Jeremiás könyvéből, Ézsau lemeztelenítéséről és „magva elpusztulásáról”.) Ugyan Jézusról nincs szó, de Isten ezekben a versekben földreszállt lényként van jelen. Mai emberalakot ölt, tévét néz, elnyugszik, magányos, sétálgat, kéreget vagy éppen öregedik. Mint oly sok ember. Vagy éppen egy férfi életének stációit járja végig. De az is lehet, hogy ezek a stációk a költő útját jelzik. A vergődő, nehéz sorsú ember portréit rajzolja meg Petőcz. Ugyanakkor benne van ebben a világban a létezés minden elemét meghatározó Isten képe is. Miként a boldogságra, a harmóniára törekvés jelei is. A cikluszáró *Velem van az Isten* szokatlanul feszes formája, ritmikus nyelvezete méltó befejezés, és sugallja a bensőséges kapcsolat lehetőségét is. „Itt ül a szobámban, / velem van az Isten. / Fiala az arca, / öregebbnek hittem.” Rokonságot mutat ez a közelítés Sánta Ferenc hajdani kiváló novellájának, az *Isten a szekéren* című műnek a világával.

Az ezt követő záró ciklus, *A lezárult idő* is szervesen simul bele ebbe a világba. Napjaink európai és világtörténeteivel szinkronban igencsak borongós az összkép, tele érett bölcselkedéssel, lírailag érvényes megszólalással és féltéssel. Gazdag a kultúrtörténeti háttér is, ugyanakkor a hűség jelei is megnyilvánulnak, legfőképpen a *Budapest, az én városom* soraiban. A lezárult idő finom és érzékletes lírája teszi teljessé a kötetet. S az olvasó hiszi, hogy azért még messze az a bizonyos lezárulás... (*Tiszatáj Könyvek*)

BAKONYI ISTVÁN